

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА МАРКЕТИНГУ У ТОРГІВЛІ
ТА РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ**

УДК 339.338

В. П. ЛЕЩЕНКО

Хмельницький національний університет

МАРКЕТИНГОВА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сьогодні внаслідок швидкого розвитку нових технологій для врахування постійних змін у смаках споживачів, підприємствам не можна сподіватись лише на існуючі види діяльності та товари, що виробляються, якщо воно хоче утримувати свої ринкові позиції та рівень прибутковості.

Today as a result of shvrdkogo development of new technologies for the account of permanent changes in tastes of users, it is impossible to hope enterprises only on the existent types of activity and commodities which are produced, if it wants to retain the market positions and level of profitability.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційна політика.

Інноваційна теорія розвитку сформувалася як одна з теорій економічного циклу, причому завершеного вигляду вона набула тільки в середині ХХ століття. До цього часу науково-технічний прогрес (НТП) ще не розглядався більшістю вчених як основний фактор економічного розвитку. Тривалий час економічна думка вбачала причину спадів ділової активності в психології "купця-капіталіста", зажерливість якого постійно порушувала баланс попиту і пропозиції, призводячи до різких піднесень і крутих руйнівних криз у розвитку промисловості і торгівлі.

Одним із перших, хто побачив причини економічних криз у особливостях відтворення основного капіталу, був видатний український учений-економіст М. І. Туган-Барановський. Його праця "Промислові кризи в сучасній Англії, їх причини і вплив на народне життя", що була видана в Санкт-Петербурзі у 1894 р., а потім перекладена німецькою (1901 р.) і французькою (1913 р.) мовами, стала класикою світової науки: наприклад, Е.Хансен називає її віхою в розвитку економічної теорії, першою сучасною науковою працею, яка цілком присвячена промисловим циклам, джерелом нової течії економічної думки, яка сформувала теорію Дж.Кейнса.

А. Шпітгоф доповнив теорію М. І. Туган-Барановського поняттям механізму заповнення інвестиційного вакууму, що утворюється у кризовій фазі циклу, через комерціалізацію науково-технічних досягнень. Цей процес виявився імпульсивним, що і породжувало циклічність економічної динаміки. Формування цілісної інноваційної теорії економічного розвитку здійснив Й. Шумпетер, який тим самим, зазревши концептуальний напрям, започаткований М. І. Туган-Барановським, ставши "батьком" інноваційної парадигми соціально-економічного розвитку, яка сьогодні отримала визнання через так звані теорії ендегенного економічного зростання [1, с. 128 – 132].

Й.Шумпетер став автором теорії циклу, яка ґрунтується на законах розвитку інноваційного процесу, а саме – відповідно до особливостей економічної поведінки підприємців-новаторів, що протистоять іншому типу господарського суб'єкта – "просто господарям". Характер дій цих двох типів є зовсім різним, як різним є вміння працювати за звичним і новим планом.

Особливе місце в світовій економічній теорії зайняла розробка Й. Шумпетером поняття нововведення чи інновації. Останній термін став загальноприйнятою категорією в світовій економічній літературі. Інновації, за Й.Шумпетером, – не просто нововведення, а нова функція виробництва. Це – зміна технології виробництва речей, яка має історичне значення і є необхідною. Інновація становить стрибок від старої виробничої функції до нової. Великі інновації викликають створення нових підприємств і нового устаткування, проте не кожне нововведення або нове виробництво є інновацією.

Актуальність даного питання для сьогодення пояснюється тим, що розгортання науково-технічної революції підтверджує висновок інноваційної теорії про вирішальну роль інновацій у циклах економічного розвитку. Сучасні автори провели докладні статистичні дослідження інноваційних процесів, розгорнутих у часі. Всі вони підтвердили тісний зв'язок виробничих циклів з характером виникнення і поширення науково-технічних інновацій.

Наведена лінія розвитку економічної теорії переконливо показує роль науково-технічних інновацій не тільки як фактора розвитку науково-технічної сфери, але й фактора економічного зростання щодо всієї макроекономічної системи країни. Таке бачення соціально-економічних процесів ще й досі є малопоширеним в Україні. Проте значення інноваційних теорій полягає насамперед у тому, що ними безумовно доведено – стан науково-технічної інноваційної сфери країни є не наслідком, а причиною багатьох макроекономічних змін, особливо на шляху економічного зростання.

Це особливо важливо знати у зв'язку з ринковими перетвореннями в Україні, бо повернення до ринку – це повернення до природних економічних процесів, які описуються інноваційною теорією. Ми і раніше були включені в світовий інноваційний процес, але переважно шляхом суперництва у воєнному протистоянні двох систем. Інноваційний процес в Україні йшов на дуже вузькому фронті і за рахунок

великого перевитрачання ресурсів. Тому він не виконував головної своєї функції – не прискорював зростання добробуту народу.

Для України політика створення умов для економічного зростання є найнагальнішою з потреб. Застосування інноваційної моделі розвитку є для України найкращим шляхом не тільки у ракурсі створення ресурсів для майбутнього підвищення добробуту держави, а також у контексті вирішення проблеми подолання чинників кризового стану перехідних процесів. Ці чинники хоча і послабшали останнім часом, але продовжують існувати і створювати потенціал майбутніх кризових явищ.

Головною причиною необхідності запровадження інноваційної моделі економічного розвитку є те, що криза української економіки класифікаційно відноситься економічною теорією до явищ, які позначається категорією "стагфляція". Цей стан спричинюється тим, що запровадження ринкових відносин в Україні вивело на перший план проблему неефективного використання наявних ресурсів, надвитратність виробництва на мікро- та макрорівнях. Це обумовило головну особливість перехідного процесу, коли ціни ринкової рівноваги, що утворилися, поставили більшість підприємств перед фактом банкрутства. Тому відсутність структурної перебудови трансформаційного типу згенерувало в Україні потужні стагфляційні процеси, які є реакцією по відновленню макроекономічної рівноваги шляхом створення прогресуючої кризи відносного надвиробництва та значного зниження сукупного попиту в рамках традиційної структури національної економіки. Ця стара структура виробництва ніби "виштовхує" капітал, який призначений для відтворення виробництва неефективних, не маючих ринків збуту підприємств.

Таким чином, неефективна економіка, успадкована незалежною Україною, стала стартовим плацдармом для ринкових реформ. Ця теза може бути підкріплена також аналізом багатьох інших сторін і проявів господарського механізму, що обґрунтовує і висновок про об'єктивність економічного фіаско командно-адміністративної системи. Вона повинна була зруйнуватися через свою високу ентропійність, яка в економіці віддзеркалюється характеристиками ефективності використання ресурсів. Проте перехід на ринкові рейки може виправити ситуацію, що склалася, тільки у разі усунення зазначеної головної вади попередньої системи організації. Збереження існуючого стану речей буде продовжувати генерацію процесів руйнування такої економіки, що ми і спостерігаємо на практиці. Принципове оновлення всієї виробничої структури на інноваційних засадах нерозривно пов'язане з науково-технічним розвитком, оскільки лише сучасні технологічні досягнення можуть зробити українського виробника конкурентоспроможним як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Дуже важливим питанням структурної перебудови виробництва є проблема вибору пріоритетів для запровадження державної підтримки щодо їх реалізації. Інноваційна теорія економічного розвитку доводить, що такими пріоритетами повинні бути технології нових генерацій, які знаходяться в авангарді науково-технічного прогресу. Саме тоді структурна перебудова стає найбільш ефективною з огляду на досягнення високих темпів економічного зростання. Підтримка старих традиційних виробництв не забезпечує досягнення економічних цілей структурної трансформації [2, с. 146].

В Україні це теоретичне питання набуло виняткової практичної гостроти, бо реально держава продовжує підтримувати традиційну структуру виробництва. Потужне лобіювання галузевих інтересів у Верховній Раді та в Уряді практично не має інноваційної спрямованості і тому тільки сприяє поглибленню кризових явищ.

Для доведення тези про необхідність інноваційного підходу для вирішення сучасних проблем також можна використати положення макроекономічної теорії про те, що характерною особливістю стану "стагфляція" є обмеженість застосування методів прямого державного втручання в економіку при збереженні старої структури виробництва. Рецепти подолання "стагфляції" пов'язані насамперед із інституційними заходами щодо стимулювання структурних змін на мікрорівні, які стають можливими завдяки активізації процесів технологічного пристосування до нових ринкових умов. Принциповою особливістю є те, що ці процеси можуть відбуватися переважно тільки через інноваційні технологічні зміни у суспільстві, оскільки капітал, який нагромаджується у кризовій фазі надвиробництва не знаходить застосування в старій виробничій структурі. Для подолання кризи він мусить реалізуватися у науково-технічні інновації, у нові виробництва, створити нові галузі, які визначають характер структурної трансформації перехідної економіки.

Проте сьогодні в Україні ще не створено дієвого механізму забезпечення необхідних технологічних змін. Поки що управлінські зусилля такого роду не дають потрібних кінцевих результатів. Міністерства, обтяжені необхідністю підтримки "на плаву" традиційних виробництв, не мають достатніх коштів та й мотивації для революційних інноваційних трансформацій своєї галузі. Принципово нові базові інноваційні технології, що потребують значних інвестицій, не потрапили у центр уваги уряду. З іншого боку, недержавні та приватні комерційні структури сьогодні також не мають економічної мотивації займатися інноваційною діяльністю.

Суттєвим недоліком здійснюваної інноваційної політики залишається її переважна спрямованість на управління "процесом", а не "кінцевими результатами" технологічних змін. Навіть ті недостатні кошти, що виділяються для цього, як правило, розпорошуються і не утворюють матеріально-технічне підґрунтя стимулів та необхідних організаційно-технологічних умов ефективної роботи, хоча б, найкращої частини нашого науково-технічного та виробничого потенціалу.

У державних програмних документах щодо стратегії і тактики економічного зростання, привертає увагу формальне ставлення до необхідності інноваційного розвитку. В них недостатньо прописана специфіка власне інноваційної стадії циклу "наука-техніка-виробництво". Заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку по суті повторюють положення, які стосуються всієї науково-технологічної сфери, причому вони подаються надто широко з огляду на продекларовані вибірковість та програмно-цільовий підхід.

Намагання широко окреслити інноваційну сферу, як правило, вступає у протиріччя з концептуальними теоретичними засадами стимулювання інноваційної діяльності, де основними інструментами мотиваційного поля пропонуються різноманітні пільги щодо оподаткування суб'єктів науково-технологічної діяльності. Пільги, за своєю економічною природою, можуть розповсюджуватися на обмежено коло об'єктів. Якщо вони стають масовим явищем, то тільки руйнують ефективну координацію економічної діяльності, не приносячи користі тим, для стимуляції діяльності кого вони вводилися, зокрема, суб'єктам інноваційної діяльності. Принциповою проблемою застосування механізмів пільгового оподаткування інновацій, як засвідчила практика багатьох країн, є нерозробленість процедурних механізмів їх об'єктивного надання. Запровадження системи пільг дійсно руйнує ефективність ринкових механізмів розподілу ресурсів, посилює владу бюрократії, її суб'єктивну роль при визначенні об'єктів пільгового оподаткування, що, зрештою, руйнує бажане мотиваційне поле для успішних інноваторів. Тому без бачення цієї проблеми "відкритими очима", без детального розроблення конкретних механізмів запобігання цим негативним проявам найкращі пропозиції щодо пільгового оподаткування українських інноваторів будуть зустрічати зрозумілий опір державних структур як законодавчої, так і виконавчої гілок влади.

Стимулююча інноваційна політика, орієнтована на економічне зростання, – це комплексне явище, яке складає елементи, з одного боку національної макроекономічної політики щодо створення сприятливого інвестиційного клімату реалізації інноваційних проектів, а з другого – запровадження на державному рівні спеціальних стимулів інноваційних технологічних змін, які можуть бути пов'язані з реалізацією наступних управлінських дій.

Відстоювання прав та інтересів вітчизняних інноваторів на зовнішніх ринках – підтримка активної участі вітчизняного виробника товарів та послуг у міжнародному розподілі праці з недопущенням випадків недозвільної та несумлінної конкуренції, активна участь у всіх провідних міжнародних організаціях, регулюючих світовий трансфер технологій.

Важливою умовою ефективності інноваційного процесу є розвиненість структур, які опосередковано пов'язані із створенням, використанням та розповсюдженням науково-технічних знань у країні. Управління цими структурами складає невід'ємну частину державної інноваційної політики та характеризується такими елементами [3, с. 134 – 138]:

- 1) постійне вдосконалення та підвищення ефективності державного сектора науково-технологічної сфери України, у тому числі шляхом постійного збільшення питомої ваги видатків на науково-технічну сферу у державному бюджеті, а також суттєвого збільшення нормативу відносних середніх витрат на одного наукового співробітника, який використовується в бюджетному процесі;
- 2) розвиток фундаментальних досліджень, які мають особливе значення для переведення економіки на інноваційні рейки;
- 3) оптимізація за формами власності структури установ та господарюючих суб'єктів, що діють у науково-технічній сфері;
- 4) створення сприятливих умов розвитку інфраструктури науково-технічної діяльності, фірм і посередницьких організацій, які підтримують інноваційну активність, допомагають встановленню зв'язків між науково-дослідною сферою і виробництвом, особливо тих, що сприяють комерціалізації результатів наукових досліджень;
- 5) створення технопарків, інкубаторів малих інноваційних фірм, інноваційних центрів, інших трансферних та інфраструктурних фірм, які сприяють впровадженню нових технологій у виробництво;
- 6) удосконалення організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу технологій, що створює політичні, правові та економічні умови для зростання притоку іноземного капіталу, а також активізує експорт вітчизняних технологій.

Головним недоліком існуючої системи визначення обсягів і структури видатків державного бюджету на фінансування НДДКР є її відомча домінанта. Процес формування бюджету переважно базується на пропозиціях міністерств, відомств, інших центральних органів виконавчої влади, державних академій наук. Всередині цих відомств основною управлінською одиницею виступають установи. Існуючі науково-технічні, національні, міжгалузеві та галузеві програми також організаційно прив'язані до відомчих систем управління і при аналізі їх організаційних структур складається враження, що ці програми взагалі не формуються як органічне ціле.

Література

1. Куденко Н. В. Стратегічний маркетинг: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1998. – 152 с.
2. Соловьев В. П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике

(Синергетические эффекты инноваций). – Киев: Феникс, 2004. – 560 с.

3. Трифилова А. А. Управление инновационным развитием предприятия. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 176 с.: ил.

Надійшла 30.09.2009

УДК 658.7 : 658.512.3

А. В. ПІТА

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ЛОГІСТИЧНИЙ АУТСОРСИНГ У МАРКЕТИНГУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтовано доцільність передачі функцій з управління матеріальними потоками роздрібного торговельного підприємства спеціалізованим логістичним компаніям. Досліджено ринок логістичного аутсорсингу в Україні. Проаналізовано механізм співпраці торговельних підприємств з логістичними компаніями на умовах комплексного аутсорсингу та доведено ефективність цієї співпраці.

Expediency of functions transmission from the management of material streams of retail enterprise by the specialized logistics companies was proved. The market of logistics outsourcing in Ukraine was researched. The mechanism of collaboration between the commercial enterprises and logistics companies on terms of complex outsourcing was analyzed and the effectiveness of this collaboration was proved.

Ключові слова: аутсорсинг, логістика, торговельне підприємство.

Постановка проблеми. Висока ефективність діяльності підприємства, досягнення запланованих маркетингових показників тощо, на думку фахівців, можливе лише за умови зосередження на основному виді діяльності, не допускаючи розпорошення ресурсів на інші роботи, що, зазвичай, також виконуються на підприємстві. Але не кожне підприємство може собі дозволити відмовитися від виконання тих чи інших робіт. Якщо на виробництві деколи можна вивільнювати ресурси за рахунок припинення випуску менш дохідної продукції, то у торгівлі діяти подібним чином неможливо. Технологічний процес реалізації товарів обов'язково включає як сам продаж, так і логістичну складову – доставку, пакування, маркування тощо. Жоден роздрібний торговельний об'єкт не може здійснювати лише продаж товарів, відмовившись від необхідних робіт з управління матеріальним потоком.

Разом з тим, досвід успішних торговельних підприємств показує, що логістичні функції можна передати на виконання підприємству-підряднику і тим самим вивільнити власний персонал та ресурси. Діючи таким чином підприємство здійснює активну оптимізацію логістичних механізмів.

Логістичний аутсорсинг сьогодні є одним з ефективних методів, що дозволяє зменшити витрати, збільшити дохідність та сконцентруватися на пріоритетних видах діяльності.

Однак велика кількість питань, які виникають у процесі розробки і впровадження вітчизняними торговельними підприємствами логістичного аутсорсингу вимагає проведення наукового дослідження та вивчення практичного досвіду підприємств-новаторів. Усе це обумовлює практичну значимість теми даної статті та її наукову актуальність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню теоретичних та методичних аспектів управління процесом логістичного аутсорсингу присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як Р.Герасименко, С.Вихляева, Д.Михайлова, Н.І. Чухрай, Б.А. Анікіна, Ж.Л. Бравара, Х. Віссема, С.О. Календжяна, Н.Ю. Просвіркіна, Д. Уотерса, Р. Моргана, К. Хаксевера, Дж.Б. Хейвуда, Шнайдера Д. та ін. Проте аналіз існуючих досліджень показав, що не достатньо вивченими залишаються питання практичного впровадження аутсорсингу на торговельних підприємствах та визначення ефективності його застосування.

Формування цілей статті. Метою статті є обґрунтування доцільності передачі функцій з управління матеріальними потоками роздрібного торговельного підприємства спеціалізованим логістичним компаніям, доведення ефективності аутсорсингу та аналіз механізму співпраці торговельних підприємств з логістичними компаніями на умовах комплексного аутсорсингу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми роками популярність логістичного підходу до організації діяльності роздрібних торговельних підприємств обумовлена значним ускладненням управління матеріальними потоками торговельних підприємств за рахунок постійного нарощення кількості товарних позицій, розширення і поглиблення асортименту, а разом із цим і прогнозування попиту та регулювання запасів. Як показує досвід роботи торговельних підприємств, логістика сприяє скороченню тривалості циклу обслуговування, що підвищує реакцію на зміни у зовнішньому середовищі, стабілізації взаємовідносин з постачальниками; скороченню кількості втрачених продаж шляхом раціонального розміщення і підтримки необхідного рівня запасів, а також зниженню витрат на всіх етапах товароруку.

За оцінками Української логістичної асоціації, в 2007 р. обсяг ринку логістичних послуг склав близько 13 млрд дол. Лише за дев'ять місяців 2008 року оброблено 696,7 млн т перевезених вантажів (включаючи 141,2 млн т, доставлених автотранспортом), що на 20 – 25 % більше ніж за аналогічний період